

KS. SEBASTIAN KRUK

**ROLA DARÓW DUCHA ŚWIĘTEGO
W MAŁŻEŃSTWIE I RODZINIE
W ŚWIETLE KATECHEZ PAPIEŻA FRANCISZKA**

Duch Święty wszystko przenika, oświeca i ożywia. On jest prawdziwym życiem, Duchem Pocieszycielem, który wzbudza w sercach nadzieję, wiarę i miłość. On jest dawcą siedmiu darów, nadprzyrodzonych uzdolnień, dzięki którym „chrześcijanin staje się zdolny do poznawania i wypełniania woli Bożej w swoim codziennym życiu. Dary te pomagają także wytrwać człowiekowi w łasce Bożej oraz pokonać ludzkie słabości”¹. Przychodzą w rezultacie osobistego przyjęcia Jezusa jako Pana i Zbawiciela oraz otwarcia się na Ducha Świętego, a także są zorientowane na budowanie Kościoła – Ciała Chrystusowego.

Otrzymanie tych darów nie jest uzależnione od dojrzałości duchowej człowieka². Wiadomo, że „w spotkaniu z człowiekiem (w doświadczeniu duchowym) bierze inicjatywę Bóg działający przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym. Tak więc nie człowiek znajduje Jezusa, lecz Jezus znajduje człowieka, o ile ten nie zamyka się na Niego. Człowiek bowiem, nawet jeśli jest ochrzczony, sam z siebie, z własnej natury, nie jest zdolny do spotkania z Jezusem, ani nawet do rozpoznania Go jako swego Pana i Zbawcy. W umiejętność rozpoznania Jezusa i umiłowania Go wyposaża chrześcijanina Duch Święty, działający jako Uświęciciel poprzez cnoty wlane i dary”³.

KS. SEBASTIAN KRUK – mgr lic. teologii (teologia duchowości) Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, doktorant przy Katedrze Duchowości Kapłańskiej i Życia Konsekwentnego Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, wikariusz parafii św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Oleśnicy.

¹ A. Szczepanowski, *Owoce Ducha Świętego w życiu chrześcijanina*, Białystok – Kraków 2010, s. 13.

² Tamże, s. 16.

³ M. Chmielewski, *Vademecum duchowości katolickiej*, Lublin 2004, s. 82.

Celem niniejszego artykułu jest próba odkrycia roli darów Ducha Świętego w małżeństwie i rodzinie, jako skutecznej recepty na zaangażowanie w Kościele i świecie współczesnym, w kontekście katechez wygłoszonych przez papieża Franciszka.

1. Dary Ducha Świętego są naprawdę wspaniałe

W jedenastym rozdziale Księgi Izajasza jako dary Ducha Świętego zostały wymienione: mądrość, rozum, rada, męstwo, umiejętność, pobożność i bojaźń Boża. Dopełniają one i udoskonalają tych, którzy je otrzymują, sprawiając, że są posłuszni wobec Bożych natchnień. Dlatego życie moralne chrześcijan jest podtrzymywane przez dary Ducha Świętego⁴.

Podczas spotkania na Stadionie San Siro im. Giuseppe Meazzy w Mediolanie, 2 czerwca 2012 r., z młodzieżą, która przyjęła sakrament bierzmowania, oraz tą, która niebawem miała je przyjąć, papież Benedykt XVI powiedział: „Dary Ducha Świętego są naprawdę wspaniałe, pozwalają wam kształtować siebie jako chrześcijan, żyć Ewangelią i być aktywnymi członkami wspólnoty”⁵.

We wprowadzeniu teologicznym i pastoralnym do obrzędów bierzmowania czytamy: „Przez dar Ducha Świętego wierni zostają bardziej upodobnieni do Chrystusa i umocnieni, aby składali Mu świadectwo i budowali Jego Ciało w wierze i miłości. Ich dusze otrzymują niezniszczalny charakter, czyli znamię Pańskie”⁶. Podobnie pisze ks. Franciszek Blachnicki, zauważając, iż „być napełnionym Duchem Świętym znaczy to samo co być napełnionym Chrystusem”⁷.

Podczas liturgii sakramentu bierzmowania młodzież wypowiada słowa: „Pragniemy, aby Duch Święty umocnił nas do mężnego wyznawania wiary i do postępowania według jej zasad”⁸. Żeby móc mężnie wyznawać wiarę, muszą być spełnione przynajmniej trzy warunki: trzeba ją poznać, zrozumieć oraz mieć odwagę wyznawać zarówno słowem jak i całym swoim

⁴ Por. KKK, n. 1830–1831.

⁵ Benedykt XVI, *Wizyta duszpasterska w archidiecezji mediolańskiej i VII Światowe Spotkanie Rodzin (1–3 czerwca 2012 r.). Spotkanie z młodzieżą, która przyjmuje sakrament bierzmowania. Stadion im. Giuseppe Meazzy, San Siro, 2 czerwca 2012 r.*, https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/speeches/2012/june/documents/hf_ben-xvi_spe_20120602_stadio-meazza.html [4.01.2019].

⁶ *Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2006, s. 17.

⁷ F. Blachnicki, *Ewangelizacja według planu Ad Christum Redemptorem*, Kraków 2015, s. 149.

⁸ *Obrzędy bierzmowania*, s. 28.

działaniem. Właśnie sakrament bierzmowania daje nam odpowiednie środki do tego, aby wiarę mężnie wyznawać i według niej żyć⁹.

Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym *Familiaris consortio* zauważył: „Do zasadniczych zadań rodziny chrześcijańskiej należy również zadanie kościelne: jest ona powołana do budowania Królestwa Bożego w dziejach, poprzez udział w życiu i posłannictwie Kościoła” (FC, n. 46). Papież podkreślił: „Ze swej strony rodzina chrześcijańska jest do tego stopnia wpisana w tajemnicę Kościoła, że staje się, na swój sposób, uczestnikiem zbawczego posłannictwa samego Kościoła: małżonkowie i rodzice chrześcijańscy, na mocy sakramentu «we właściwym sobie stanie i porządku życia mają własny dar wśród Ludu Bożego». Dlatego też nie tylko «otrzymują» miłość Chrystusa, stając się wspólnotą «zbawioną», ale są również powołani do «przekazywania» braciom tej samej miłości Chrystusa, stając się w ten sposób wspólnotą «zbawiającą». Tak więc rodzina chrześcijańska, będąc owocem i znakiem nadprzyrodzonej płodności Kościoła, staje się symbolem, świadectwem i uczestnikiem macierzyństwa Kościoła” (tamże). Natomiast papież Benedykt XVI na zakończenie VII Światowego Spotkania Rodzin powiedział: „Drodzy małżonkowie, obdarzając was szczególnym darem Ducha Świętego, Chrystus sprawia, że możecie uczestniczyć w Jego oblubieńczej miłości i stajecie się znakiem Jego miłości do Kościoła: miłości wiernej i całkowitej. Jeśli umiecie przyjąć ten dar, ponawiając z wiarą każdego dnia wasze «tak», mocą, która pochodzi z łaski sakramentu, także wasza rodzina będzie żyć miłością Boga, na wzór Świętej Rodziny z Nazaretu”¹⁰.

Gdy podczas Pięćdziesiątnicy Apostołowie zostali napełnieni Duchem Świętym, to aż do Paruzji jest i będzie On Duszą Kościoła. Ożywia go, prowadzi, kieruje i obdarza darami. Działa nie tylko w sakramencie bierzmowania, ale we wszystkich sakramentach, upajając Kościół radością, pokojem i entuzjazmem. „Po Pięćdziesiątnicy można mówić o perychorezie pneumatologicznej: cały świat jest współprzeniknięty Duchem Świętym!”¹¹. Autentyczna duchowość chrześcijańska odznacza się następującymi cechami: „Duch Święty sprawia odwagę i moc przyznawania się do Chrystusa,

⁹ Por. A. Szymański, *Sakrament bierzmowania i dary Ducha Świętego*, w: *Udziel nam Panie swojego Ducha*, red. B. Witkowski, Warszawa 2018, s. 55–57.

¹⁰ Benedykt XVI, *Msza św. na zakończenie VII Światowego Spotkania Rodzin (3 czerwca 2012)*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/homilie/mediolan-zakonczenie_03062012.html [4.01.2019].

¹¹ R. Rogowski, *Ewangelia na co dzień*, Wrocław 1995, s. 33.

daje silne poczucie jedności z całym Kościołem, zwłaszcza z Ojcem Świętym, oraz pobudza do troski o zbawienie innych i całego świata”¹².

2. Duch, który umacnia miłość

W pierwszą niedzielę Adwentu 2017 r. wszedł w życie dwuletni program duszpasterski dla Kościoła katolickiego w Polsce, przygotowany przez Komisję Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski. Tematem programu są słowa: „Duch, który umacnia miłość”, zaczerpnięte z drugiej modlitwy eucharystycznej o tajemnicy pojednania. Celem programu jest odkrycie Osoby Ducha Świętego, otwarcie się na Jego działanie oraz refleksja nad sakramentem bierzmowania i jego skutkami¹³.

Pierwszy rok programu duszpasterskiego skupiał się wokół odkrywania Osoby Ducha Świętego oraz Jego darów. Drugi rok programu duszpasterskiego, który rozpoczął się w pierwszą niedzielę Adwentu 2018 r., skupia się na treściach, które rozwijają problematykę misji i apostołatu (świadczenia słowem i czynem) osób ochrzczonych i bierzmowanych¹⁴. Z apostołatem łączy się misja uświęcania świata. Sobór Watykański II wskazuje na fakt, że poświęcenie się ziemskiej służbie ludziom zalicza się do kategorii darów Ducha Świętego. Realizacja społecznego celu programu dotyczy uświęcania małżeństwa i rodziny, które polega w praktyce na budowaniu małżeńskiej i rodzinnej wspólnoty oraz chrześcijańskim wychowaniu potomstwa¹⁵.

Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2018/2019 zbieżny jest z problematyką XV Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów, które odbyło się w Watykanie od 3 do 28 października 2018 roku, na temat: „Młodzi, wiara i rozeznanie powołania”. Było ono niejako kontynuacją XIV Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów na temat powołania i misji rodziny w Kościele i świecie współczesnym, które od 4 do 25 października 2015 r. obradowało w Watykanie. Kościół szukał odpowiedzi na jeden ze współczesnych problemów, jakim jest kryzys rodziny, z którym nierozzerwalnie jest związany kryzys powołań wśród młodzieży. Kryzys

¹² M. Chmielewski, *Duc in altum. Prelekcje o życiu duchowym wygłoszone w Radio Maryja i TV TRWAM (02.01.2003 – 30.12.2004)*, Częstochowa 2005, s. 106.

¹³ Zob. Ł. Kasper, *Nowy dwuletni program duszpasterski (2017–2019) – Duch, który umacnia miłość*, <https://episkopat.pl/nowy-dwuletniego-programu-duszpasterskiego-2017-2019-duch-ktory-umacnia-milosc/> [30.11.2018].

¹⁴ Zob. *Zeszyt teologiczno-pastoralny. Program duszpasterski na rok 2018/2019 „W mocy Bożego Ducha”*, red. J. Bartoszek, R. Chromy, K. Piechaczek, Katowice 2018, s. 13.

¹⁵ Zob. tamże, s. 20.

ten dotyczy nie tylko spadku powołań do kapłaństwa i życia zakonnego, ale także „kwestionowania przez niektóre osoby sakramentu małżeństwa jako fundamentu życia rodzinnego”¹⁶ – zauważył przewodniczący Komisji Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski abp Wiktor Skworc.

3. Patrzenie oczami Boga, odczuwanie sercem Boga, mówienie słowami Boga

Rozpoczynając cykl katechez o darach Ducha Świętego, podczas audiencji wygłoszonej 9 kwietnia 2014 r., papież Franciszek zaznaczył, że „sam Duch jest «darem Boga» *par excellence* (por. J 4, 10), jest prezentem od Boga, i On z kolei przekazuje temu, kto Go przyjmuje, różne dary duchowe”¹⁷. Jako pierwszy dar we wspólnocie pierwotnego Kościoła ukazany On został w *Dziejach Apostolskich*¹⁸.

Pierwszym z omawianych przez papieża Franciszka darów Ducha Świętego jest dar mądrości, w którym nie chodzi po prostu o ludzką mądrość czy doświadczenia ani wiedzę. Jest to widzenie świata oraz okoliczności i problemów oczami Boga. Dar mądrości pochodzi z naszej wewnętrznej zażyłości z Bogiem. Dzięki owemu darowi człowiek wie, jak działa Bóg, kiedy rzecz jest z Boga, a kiedy nią nie jest. Dar mądrości to patrzenie oczami Boga, słuchanie uszami Boga, kochanie sercem Boga, ocenianie rzeczy zgodnie z osądem Boga.

Na potwierdzenie tych słów papież Franciszek przytoczył następujący przykład z życia małżeństwa i rodziny: „Pomyślcie o mamie, w domu z dziećmi – kiedy jedno coś robi, drugie wymyśla coś innego, a biedna mama biega tu i tam, radząc sobie z problemami dzieci. A kiedy mamy się męczą i krzyczą na dzieci, czy jest to mądrość? Czy krzyczenie na dzieci – pytam was – jest mądrością? Co wy na to: jest to mądrość czy nie? Nie! Natomiast kiedy mama bierze dziecko i łagodnie je upomina, mówiąc: «Tak się nie robi, bo...», i z wielką cierpliwością mu tłumaczy, czy to jest mądrość Boża? Tak! I to właśnie daje nam Duch Święty w życiu! A w małżeństwie, na przykład, oboje – mąż i żona – kłócą się, a potem na siebie nie patrzą lub jeśli patrzą, to z dezaprobatą: czy to jest mądrość Boża? Nie! Natomiast jeśli mówią: «No tak, burza przeszła, pogódźmy się», i znów zaczynają iść naprzód w pokoju, czy jest to mądrość? [zebrani:

¹⁶ Kasper, *Nowy dwuletni program duszpasterski (2017–2019)*.

¹⁷ Franciszek, pap., *Oczami Boga* (audiencja generalna 9 IV 2014), OsRomPol, 35(2014), nr 5, s. 38.

¹⁸ Por. W. Wołyniec, *Duch Święty i Kościół w pełni objawienia*, Wrocław 2008, s. 69.

Tak!]. To jest właśnie dar mądrości. Niech będzie w domu, niech będzie z dziećmi, niech będzie z nami wszystkimi!”¹⁹.

Wielka jest więc rola daru mądrości w budowaniu rodziny, w uświęcaniu nas samych. Dlatego trzeba nam o niego prosić przez wstawiennictwo Maryi, Stolicy Mądrości²⁰.

Jak podkreśla ks. Piotr Jaskóła, „w wyjaśnianiu prawdy o Duchu Świętym ważne jest Jego imię osobowe, określające Jego rolę w Trójcy Świętej oraz w Kościele, w świecie i w człowieku. On jest Duchem, ponieważ uduchawia, i jest Święty, ponieważ uświęca”²¹. Mądrość Boża jest szczególnie ważna w uwalnianiu się od nienawiści, mściwości, zemsty w relacjach. Uczy nas, aby nie patrzeć na współmałżonka czy rodzinę tylko według naszego upodobania czy nastawienia serca, ale tak, jak Bóg patrzy. Dar mądrości według o. Reginalda Garrigou-Lagrange jest darem najwyższym, gdyż „daje nam poznanie niejako doświadczalne Boga, a przez to sąd o rzeczach Bożych, przewyższający jeszcze przenikliwość daru rozumu”²².

Papież Benedykt XVI wskazał, że dar mądrości pozwala nam odkryć, jak dobry i wielki jest Pan. Poza tym czyni nasze życie pełnym smaku, abyśmy byli „solą ziemi”. Natomiast Jan Paweł II powiedział, że przez ten dar „Duch Święty oświeca rozum, pozwalając mu poznać najwyższe prawdy objawienia i życia duchowego kształtując w nim zdrowy i prawidłowy sąd na temat wiary oraz chrześcijańskich zasad postępowania”²³.

4. Rozumienie rzeczy, które się dzieją, tak jak Bóg je rozumie oraz zrozumienie słowa Bożego w Ewangelii

W kolejnej katechezie, wygłoszonej 30 kwietnia 2014 r., papież Franciszek omówił dar rozumu. Według niego nie chodzi tu o ludzką inteligencję i zdolność. Dar ten nie oznacza, że rozumiemy wszystko i w pełni rozumiemy zamysły Boże, ale dzięki niemu rozumiemy rzeczy tak, jak je rozumie Bóg. Ten dar związany jest z wiarą. Dar rozumu pozwala lepiej rozumieć to, co Pan powiedział i czego dokonał, pomaga w lekturze Pisma Świętego. Dzięki temu darowi, czytając Ewangelię, możemy zrozumieć głębię słów Boga.

¹⁹ Franciszek, pap., *Oczami Boga*, s. 39.

²⁰ Por. tamże, s. 38–39.

²¹ P. Jaskóła, *O Bogu jedynym w Trójcy Osób*, w: *Być chrześcijaninem*, red. M. Rusecki, Lublin 2007, s. 117.

²² R. Garrigou-Lagrange, *Trzy okresy życia wewnętrznego wstępem do życia w niebie*, Niepokalanów 2014, s. 77.

²³ *Jestem świadkiem Chrystusa w Kościele*, red. Z. Marek, Kraków 2006, s. 19.

Papież podaje jako przykład uczniów, którzy byli świadkami śmierci Jezusa na krzyżu i pochowania w grobie. Rozczarowani i załamani odchodzili z Jerozolimy i wracali do swojej wioski, zwanej Emaus. Ich oczy były przysłonięte i zamglone smutkiem i rozpaczą. Ale kiedy dołączył do nich zmartwychwstały Jezus, ich umysły otworzyły się, a w ich sercach na nowo rozpalila się nadzieja. Tego właśnie dokonuje w nas Duch Święty – otwiera nasze umysły. Duch Święty otwiera nas, abyśmy lepiej rozumieli sprawy Boże i ludzkie, tak jak Bóg to rozumie²⁴.

W kontekście życia małżeńskiego i rodzinnego dar ten pomaga poddawać się prowadzeniu Ducha Świętego w wydarzeniach i sytuacjach, które się przydarzają w życiu. Dar ten szczególnie pomocny jest we właściwym przeżywaniu smutku, rozczarowania, rozpacz, załamania, beznadziei.

Biskup Grzegorz Ryś określa dar rozumu jako obiektywizm właściwy miłości. Jeżeli kogoś kochamy, to chcemy go zrozumieć²⁵. Z kolei papież Benedykt XVI stwierdził, że poprzez dar rozumu możemy dogłębnie zrozumieć słowo Boże i prawdy wiary²⁶. W posynodalnej adhortacji apostołskiej *Verbum Domini* Benedykt XVI napisał, że w osobowym dialogu „Bóg daje się nam poznać jako tajemnica nieskończonej miłości, w której Ojciec wyraża odwieczne swoje Słowo w Duchu Świętym” (VD, n. 6). Dlatego „możemy zrozumieć siebie jedynie wtedy, gdy przyjmujemy Słowo i z uległością poddajemy się działaniu Ducha Świętego” (tamże). Natomiast Jan Paweł II podkreślił, że dar rozumu to dar szczególnej przenikliwości, pozwalającej rozumieć całą głębię słowa Bożego²⁷. To pozwala zrozumieć, dlaczego Kościół taką czią otacza Pismo Święte, którego rozważanie jest dialogiem z Chrystusem – Słowem Wcielonym²⁸.

5. Zdolność dokonania konkretnego wyboru według logiki Jezusa

W kolejnej katechezie, wygłoszonej 7 maja 2014 r., papież Franciszek omówił dar rady. Dar ten pomaga w rozeznaniu, jaki powinien być nasz

²⁴ Por. Franciszek, pap., *Aby rozumieć głębiej* (audiencja generalna, 30 IV 2014), *OsRomPol*, 35(2014), nr 5, s. 42–43.

²⁵ Por. G. Ryś, *Duch, który umacnia miłość*, Kraków 2017, s. 53.

²⁶ Por. Benedykt XVI, *Wizyta duszpasterska w archidiecezji mediolańskiej i VII Światowe Spotkanie Rodzin (1–3 czerwca 2012 r.). Spotkanie z młodzieżą, która przyjmuje sakrament bierzmowania. Stadion im. Giuseppe Meazzy, San Siro. 2 czerwca 2012 r.*, https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/speeches/2012/june/documents/hf_ben-xvi_spe_20120602_stadio-meazza.html [4.01.2019].

²⁷ *Jestem świadkiem Chrystusa w Kościele*, s. 19.

²⁸ Por. M. Chmielewski, *ABC duchowości*, cz. 2, Poznań 2017, s. 21–22.

właściwy sposób mówienia, postępowania, a także droga, którą należy iść w życiu wiary. Dar ten to zdolność dokonania konkretnego wyboru w jedności z Bogiem, według logiki Jezusa. Warunkiem jego zachowania jest modlitwa. Dlatego też papież Franciszek zachęca do niej słowami: „Panie, pomóż mi, poradź mi, co mam teraz robić?”. Papież poucza nas, abyśmy modląc się w autobusie, na ulicy czy w milczeniu serca mówili: „Panie, czego Ty pragniesz? Jaka jest Twoja wola? Co Tobie się podoba?”

Papież Franciszek przytacza też kolejny przykład istotny dla zagadnienia chrześcijańskiego wychowania w rodzinie: „Pewnego razu, kiedy byłem w konfesjonale w sanktuarium w Lujan, w długiej kolejce stał taki bardzo nowoczesny chłopak, pokryty tatuażami... Przyszedł, żeby mi powiedzieć, co się jemu przydarzyło. Był to wielki i trudny problem. Zapytał mnie: «Co byś zrobił?». Powiedział mi, że wszystkie te sprawy opowiedział swojej mamie, a ona powiedziała jemu: «Idź do Matki Boskiej. Ona ci powie, co trzeba zrobić». Oto kobieta, która miała dar rady. Nie wiedziała, jak rozwiązać problem syna, ale wskazała właściwą drogę: «Idź do Matki Bożej, a Ona ci powie». To jest dar rady. Nie mów: «Ale to i tamto...». Niech Duch Święty mówi. A ta prosta i pokorna kobieta dała synowi najprawdziwszą radę, bo chłopak ten powiedział: «Spojrzałem na Madonnę i usłyszałem, że muszę to zrobić, to i tamto». Ja nie musiałem mówić. Wszystko działo się między matką, Panną Maryją i chłopakiem. To jest dar rady. Wy, mamy, które macie ten dar, proście o ten dar dla waszych dzieci, dar doradzania dzieciom. Jest to dar od Boga... Zawsze proście o dar rady”²⁹.

Dar rady pomaga nam nie ulegać egoizmowi oraz własnemu sposobowi widzenia spraw. Duch Święty pomaga nam przez dar rady wzrastać i żyć we wspólnocie. Gdy przyjmujemy dar rady, to udzielamy gościny Duchowi Świętemu w naszych sercach, stajemy się wrażliwi na Jego głos³⁰.

Po raz kolejny papież Franciszek wskazuje, jak wielką rolę odgrywają dary Ducha Świętego w rodzinie. Tłumacząc istotę daru rady, pokazuje, że szczególnie rodzice zawsze powinni się o ten dar modlić, aby dobrze doradzić swoim dzieciom. Trzeba prosić o niego szczególnie wtedy, gdy nie wiemy, jak doradzić współmałżonkowi, dziecku. Nie trzeba udawać, że zna się odpowiedź na trudne pytania. Z pokorą należy wówczas pójść do Boga i Matki Najświętszej, aby to Oni doradzili.

²⁹ Franciszek, pap., *Mama, Matka Boża i chłopiec* (audiencja generalna, 7 V 2014), OsRomPol, 35(2014), nr 6, s. 49.

³⁰ Zob. tamże, s. 48–49.

Brat Marek i Brat John z Taizé stwierdzili, że w darze rady nie chodzi o to, aby stać się jakimś wielkim doradcą, ale aby dążyć do dobra w każdej sytuacji – i dobrej, i złej. Zauważają, że często odzywają się w człowieku dwa głosy. Z jednej strony jest głos, który mówi dam sobie radę sam, muszę być najlepszy, a drugi głos mówi, że do niczego się nie nadaję i nic nie umiem. Oba te głosy nie są głosem rady Ducha Świętego. Należy te głosy rozpoznać, oddzielić od siebie i zawierzyć je Duchowi Świętemu³¹.

Papież Benedykt XVI tłumaczy dar rady jako odkrywanie Bożego planu dotyczącego ludzkiego życia³², a Jan Paweł II dopełnia to słowami: poprzez dar rady Duch Święty udziela człowiekowi nadprzyrodzonej zdolności kierowania własnym życiem, gdy musi on dokonać czegoś trudnego lub podjąć ważną decyzję³³.

6. Bóg przychodzi wspierać nas w naszej słabości

Dnia 14 maja 2014 r. papież Franciszek wygłosił katechezę na temat czwartego daru Ducha Świętego – daru męstwa, czyniąc refleksję nad tym, co czyni Pan: „On zawsze przychodzi wspierać nas w słabości i czyni to przez specjalny dar: dar męstwa”³⁴.

Bóg zawsze przychodzi do człowieka będącego w słabości przez dar męstwa oraz zwraca nasze oczy w stronę tych, którzy znoszą życie trudne. Istotę daru męstwa pomaga zrozumieć przypowieść o siewcy. Papież, wyjaśniając jej znaczenie zwraca uwagę na jej treść: „Pewien siewca wychodzi siał; lecz nie każde ziarno, które rzuci, wydaje owoce. To, które pada na drogę, zostaje zjedzone przez ptaki; to, które pada na grunt kamienisty lub między ciernie, wschodzi, lecz szybko usycha na słońcu lub zostaje zagłuszone przez ciernie. Tylko to, które pada na żyzną ziemię, może rosnąć i wydać owoc (por. Mk 4, 3–9; Mt 13, 3–9; Łk 8, 4–8). Jak Jezus sam wyjaśnia swoim uczniom, ten siewca symbolizuje Ojca, który obficie rzuci ziarno swego słowa. Ziarno jednak często spotyka się z oschłością naszego serca i, nawet wtedy, kiedy się je przyjmuje, może nie wydać plonu. Natomiast poprzez dar męstwa Duch Święty czyni wolnym grunt

³¹ Por. Ryś, *Duch, który umacnia miłość*, s. 114.

³² Por. Benedykt XVI, *Wizyta duszpasterska w archidiecezji mediolańskiej i VII Światowe Spotkanie Rodzin*.

³³ *Jestem świadkiem Chrystusa w Kościele*, s. 19.

³⁴ Franciszek, pap., *Dar męstwa* (audiencja generalna, 14 V 2014), *OsRomPol*, 35(2014), nr 6, s. 49.

naszego serca, uwalnia je z odrętwienia, od niepewności i wszelkich obaw, które mogą je blokować, ażeby słowo Pana było stosowane w praktyce w sposób autentyczny i radosny. Ten dar męstwa jest prawdziwą pomocą, daje nam siłę, uwalnia nas również od wielu przeszkód”³⁵.

W trudnych momentach, skrajnych sytuacjach, bolesnych doświadczeniach burzących życie potrzebny jest człowiekowi dar męstwa. Duch męstwa przychodzi z pomocą tym, którzy walczą o utrzymanie rodziny, o wychowanie dzieci, dbają o rodzinę, pracują, pielęgnują wiarę. Ten dar jest podstawą bycia chrześcijaninem w zwyczajnym życiu. Mamy codziennie się o ten dar modlić, mamy wzywać go w rozleniwieniu, zniechęceniu życiowymi próbami i trudnościami³⁶.

Ponownie papież Franciszek zwraca uwagę na rodzinę, na tych, którzy wychowują dzieci, dbają o najbliższych, pracują, aby ich utrzymać. Zwraca uwagę, że właśnie dar męstwa jest potrzebny, by rozwijać swój obowiązek stanu, ojców i matek, braci i sióstr, obywateli.

Kardynał Luis Antonio Tagle podkreślił, że podstawowym znaczeniem słowa „martyria” (męczeństwo) jest świadectwo, w którym nie chodzi o samo umieranie, ale o dawanie świadectwa prawdzie o Jezusie Chrystusie. Dar męstwa to gotowość bycia męczennikiem, to gotowość dawania świadectwa każdego dnia, co dokonuje się na przykład wtedy, gdy młody człowiek żyje w szczerości i zaangażowaniu, a w życiu nauczyciela wtedy, gdy wkłada całą energię w uczenie swoich uczniów³⁷.

Dar męstwa uzdalnia do tego, aby przewycięzać pokusy zła i czynić zawsze dobro, nawet jeśli wymaga to poświęceń³⁸. Poprzez dar męstwa Duch Święty umacnia wolę i sprawia, że człowiek gotów jest czynnie i wytrwale stawiać czoło nawet największym przeciwnościom i cierpieniom³⁹. Bardzo dobrze oddają to słowa z encykliki *Redemptoris missio*: Duch Święty uzdalnia do dawania świadectwa wiary. „Duch Święty wlewa spokojną odwagę w Apostołów, która pobudza ich do przekazywania innym swego doświadczenia Jezusa i ożywiającej ich nadziei. Duch uzdalnia ich, by dawali świadectwo o Jezusie z otwartością” (RMis, n. 24, 25).

³⁵ Tamże.

³⁶ Zob. tamże, s. 49–50.

³⁷ Por. Ryś, *Duch, który umacnia miłość*, s. 79.

³⁸ Por. Benedykt XVI, *Wizyta duszpasterska w archidiecezji mediolańskiej i VII Światowe Spotkanie Rodzin*.

³⁹ *Jestem świadkiem Chrystusa w Kościele*, s. 19.

7. Kontemplacja wielkości i miłości Boga w pięknie przyrody oraz Jego głębokiej relacji z każdym stworzeniem

Pochylając się w swojej refleksji nad darem umiejętności, papież Franciszek dotyka tematu, który poruszył w encyklice *Laudato si*, poświęconej trosce o wspólny dom. Dar umiejętności to według niego zrozumienie wielkości i miłości Boga poprzez rzeczywistość stworzoną oraz lepsze poznanie otaczającej rzeczywistości. Ten dar pomaga w odkrywaniu praw, które rządzą przyrodą i wszechświatem. Pozwala pojąć człowiekowi, na podstawie stworzonego świata, wielkość i miłość Boga oraz głęboką relację Boga z każdym stworzeniem. Treścią tego daru jest kontemplacja Boga w pięknie przyrody, odkrywanie, że każda rzecz mówi o Nim i Jego miłości. Powołując się na słowa biblijne z pierwszego rozdziału Księgi Rodzaju: „A Bóg widział, że były dobre” (Rdz 1, 12.18.21.25), papież Franciszek naucza, że dar umiejętności to właśnie dostrzeganie, że świat stworzony jest rzeczą dobrą i piękną, dlatego człowiek chwali Boga i dziękuje Jemu, za to, że dał tyle piękna. Jako wzór uwielbiania Boga i Jego miłości poprzez kontemplację świata stworzonego stawia św. Franciszka z Asyżu⁴⁰. Dostrzega też zagrożenie, jakim jest uznanie się ludzi za panów świata stworzonego. Świat stworzony nie jest własnością kilku, nielicznych osób. Dar umiejętności pozwala uniknąć tego błędu. Stworzenie jest cudownym darem, który dał nam Bóg. Dlatego tak ważne jest mówienie Bogu: „Dziękuję, jestem stróżem świata stworzonego, ale po to, aby dbać o jego rozwój, a nigdy po to, by niszczyć Twój dar”⁴¹.

Na zakończenie katechezy papież Franciszek podaje taki oto przykład: „Byłem kiedyś na wsi i usłyszałem pewne słowa z ust prostej osoby pielęgnującej kwiaty: Bóg zawsze wybacza, my ludzie czasem przebaczymy, stworzenie nigdy, jeśli go nie strzeżesz, zniszczy cię”⁴².

W powyższym stwierdzeniu można odnaleźć bardzo cenną wskazówkę, która może być wykorzystana duszpastersko w posłudze dla małżonków. Papież podkreśla, że dar umiejętności chroni nas przed pokusą zatrzymania się na stworzeniach, tak jakby mogły one dostarczyć odpowiedzi na wszystkie ludzkie oczekiwania. Osoby żyjące w małżeństwie nie mogą kochać się w sposób symbiotyczny, nie mogą się od siebie uzależniać. Ro-

⁴⁰ Por. Franciszek, pap., *Bóg przebacza, świat stworzony nie* (audiencja generalna, 21 V 2014), OsRomPol, 35(2014), nr 6, s. 50–51.

⁴¹ Tamże, s. 51.

⁴² Tamże.

dzice nie mogą uzależniać dzieci od siebie. Sami też nie mogą zdawać się na wyłączną zależność od swoich dzieci. Tym samym papież Franciszek zwraca uwagę na dar umiejętności, jako zachowanie harmonii w relacji między Bogiem a współmałżonkiem i dziećmi.

Podobnie uważa o. Reginald Garrigou-Lagrange stwierdzając: „dar umiejętności odpowiada nadziei w tym znaczeniu, że ukazuje nam pustkę rzeczy stworzonych i pomocy ludzkich, a przez to konieczność pokładania ufności w Bogu, aby dojść do posiadania Go”⁴³.

Ks. Mario Cornioli, pracujący w Ziemi Świętej jako misjonarz *fidei donum*, podkreśla, że pozwolenie na prowadzenie się Duchowi Świętemu, bycie Jego narzędziem jest darem umiejętności. Aby być narzędziem w ręku Ducha Świętego, trzeba pojednać się z Bogiem w myśl słów św. Pawła: „Pojednajcie się z Bogiem” (2Kor 5, 20). Gdy człowiek zaprowadzi pokój w sobie samym, będzie mógł nieść go innym⁴⁴.

Jan Paweł II podkreśla, że dar umiejętności to „nadprzyrodzona zdolność dostrzegania we wszechświecie treści objawionych i dokładnego ich ujmowania, a także odróżniania rzeczywistości Boskiej od materialnej”⁴⁵. Natomiast papież Benedykt XVI, wyjaśniając istotę daru umiejętności, zauważa, iż nie chodzi w tym darze o umiejętności, które zdobywa się na uniwersytecie, lecz w znaczeniu głębszym, o „odnajdywanie w świecie stworzonym znaków, śladów Boga i zrozumienie, że Bóg przemawia w każdym czasie i mówi do nas, pozwala ożywiać Ewangelią codzienną pracę; umożliwia zrozumienie, że istnieje głębia, i zrozumienie tej głębi, by w ten sposób przydać smaku pracy, nawet tej trudnej”⁴⁶.

8. Sedno naszej tożsamości i życia chrześcijańskiego

Kolejna katecheza, z dnia 4 czerwca 2014 r., odnosiła się do daru pobożności. Papież Franciszek podzielił się spostrzeżeniem, że jest to dar często błędnie pojmowany lub traktowany w sposób powierzchowny. W rzeczywistości dar pobożności podtrzymuje w człowieku przynależność do Boga i silną więź z Nim, która nadaje sens całemu naszemu życiu.

Podobnie uważa ks. Jerzy Zieliński, podkreślając, iż człowiek jest wielki przez to, że może się modlić – jednak geniusz modlitwy nie jest wyłącznie

⁴³ Garrigou-Lagrange, *Trzy okresy życia wewnętrznego*, s. 77.

⁴⁴ Por. Ryś, *Duch, który umacnia miłość*, s. 141.

⁴⁵ *Jestem świadkiem Chrystusa w Kościele*, s. 19.

⁴⁶ Por. Benedykt XVI, *Wizyta duszpasterska w archidiecezji mediolańskiej i VII Światowe Spotkanie Rodzin*.

dziełem człowieka, ale jest dziełem Ducha Świętego, który modli się w nim. Dlatego modlitwa jest doświadczeniem pełnym Ducha Świętego⁴⁷.

To dzięki temu darowi człowiek utrzymuje trwałą jedność z Bogiem, także w najtrudniejszych chwilach. Według papieża Franciszka dar pobożności wzbudza w człowieku przede wszystkim wdzięczność i uwielbienie, gdyż więzi z Bogiem są zbudowane na relacji przeżywanej sercem, przyjaźni, która napęla nas entuzjazmem i radością. Wzbudza w duszy pragnienie, aby modlić się i sprawować kult Boży. Dar pobożności to nie bigoteria (dewocja, nadgorliwość). Dar pobożności to nie robienie miny jak na świętym obrazku, udawanie, że jest się świętym – podkreśla papież Franciszek.

Dar pobożności sprawia, że człowiek potrafi odczuwać radość z tymi, którzy się cieszą, płakać z tymi, którzy płaczą, zwracać uwagę tym, którzy błędzą, pocieszać przygnębionych. Radość osiąga szczególną postać dzięki chrześcijańskiej wierze, nadziei i miłości – jak zauważa ks. Marek Chmielewski. Radość jako jeden z owoców Ducha Świętego jest wymieniana zaraz po miłości i jest z nią ściśle związana. Św. Tomasz z Akwinu uczy, że radość nie jest cnotą odrębną od miłości, lecz jej przejawem i skutkiem⁴⁸. Natomiast o. Reginald Garrigou-Lagrange wskazuje, że dary Ducha Świętego są konieczne do zbawienia, bo są związane z miłością, według słów św. Pawła z Listu do Rzymian (5, 5): „Miłość Boża rozlana jest w naszych sercach przez Ducha Świętego, który jest nam dany”⁴⁹.

Na uwagę zasługują słowa papieża Franciszka, w których wyjaśnia związek, jaki istnieje między darem pobożności a łagodnością: „Istnieje bardzo ścisły związek między darem pobożności i łagodnością. Dar pobożności, który nam daje Duch Święty, sprawia, że stajemy się łagodni, spokojni, cierpliwi, żyjemy w pokoju z Bogiem, służąc innym z łagodnością”⁵⁰.

Papież Franciszek zauważa, że dar pobożności pomaga człowiekowi nie tylko zacieśniać więzi z Bogiem, ale także przelewać miłość Boga na innych i uznawać ich za braci. Wówczas człowiek będzie się kierować uczuciami pobożności do tych, którzy są przy nim, i do tych, których spotyka.

Słowa papieża Franciszka na temat daru pobożności są okazją do spojrzenia na ów dar w kontekście małżeństwa i rodziny. Papież zauważa, że owocami daru pobożności – jedności człowieka z Bogiem – będzie kie-

⁴⁷ J. Zieliński, *Jak się modlić? Porady świętych Karmelu*, Kraków 2009, s. 71.

⁴⁸ Por. M. Chmielewski, *ABC duchowości*, cz. 1, Warszawa 2016, s. 147–148.

⁴⁹ Garrigou-Lagrange, *Trzy okresy życia wewnętrznego*, s. 78.

⁵⁰ Franciszek, pap., *Kto rozgrzewa nasze serce* (audiencja generalna, 4 VI 2014), *OsRomPol*, 35(2014), nr 7, s. 47.

rowanie się uczuciami pobożności, empatią, łagodnością, cierpliwością, opanowaniem w stosunku do tych, którzy są przy nas. W kontekście życia małżeńskiego i rodzinnego odkrywanie daru pobożności i nieustanne wzywianie go w codziennej modlitwie zaowocuje służbą dla najbliższych z łagodnością, którą daje nam Duch Święty w radości⁵¹.

Michelle Moran, prezydent Katolickiej Odnowy w Duchu Świętym i członkini Papieskiej Rady ds. Świeckich, mówi, że dar pobożności to powiędzenie Bogu „tak”. Nie jest darem pobożności udawanie, że jest się bardziej świętym niż wszyscy zebrani, ale znaczy on, że człowiek należy do Boga, co sprawia, że ma on lepszą i głębszą relację z Bogiem i z innymi ludźmi⁵².

Przez dar pobożności „Duch Święty kieruje serce człowieka ku Bogu, budząc w nim uczucia, myśli i modlitwy, które wyrażają postawę synostwa wobec Ojca”⁵³. Podobne stwierdzenie można odnaleźć u Benedykta XVI, który o darze pobożności pisze: „podtrzymuje w sercu płomień miłości do naszego Ojca w niebie, tak abyśmy się do Niego modlili każdego dnia z ufnością i czułością umiłowanych dzieci; aby nie zapominać o podstawowej rzeczywistości świata i mojego życia: że Bóg jest i że Bóg mnie zna i oczekuje mojej odpowiedzi na Jego plan”⁵⁴.

9. Zdanie się na dobroć naszego Ojca, który bardzo nas kocha

Ostatnia katecheza na temat darów Ducha Świętego dotyczyła daru bojaźni Bożej. Papież Franciszek zaznaczył, że dar ten nie oznacza lęku przed Bogiem, ale jest powierzeniem się dobroci naszego Ojca, na wzór dzieci tulących się w ramionach swego taty. Bóg nas kocha i nie ma powodu się Go bać. Dar ten przypomina ludziom, jak są mali w obliczu Boga i Jego miłości. Dar ten to zdanie się na dobroć Ojca, który bardzo kocha człowieka⁵⁵.

W tym kontekście dar bojaźni odgrywa istotną rolę w małżeństwie i rodzinie, bo dzięki niemu człowiek przyjmuje postawę zalecaną nam przez Chrystusa w Ewangelii. Ów dar pozwala człowiekowi odkryć, iż wszystkie troski i oczekiwania powinien pokładać w Bogu, gdyż Bóg otacza go swoją opieką. W związku z powyższym dar bojaźni Bożej rodzi poczucie ufności,

⁵¹ Zob. tamże, s. 47–48.

⁵² Por. Ryś, *Duch, który umacnia miłość*, s. 201.

⁵³ *Jestem świadkiem Chrystusa w Kościele*, s. 19.

⁵⁴ Por. Benedykt XVI, *Wizyta duszpasterska w archidiecezji mediolańskiej i VII Światowe Spotkanie Rodzin*.

⁵⁵ Por. Franciszek, pap., *Kiedy Bóg zażąda, aby zdać sprawę* (audiencja generalna, 11 VI 2014), *OsRomPol*, 35(2014), nr 7, s. 48.

pokorę i szacunek oraz postawę uległości, wdzięczności i zgody, aby Jezus prowadził nas w ramiona Ojca. Dzięki bojaźni Bożej człowiek odczuwa, że wszystko rodzi się z łaski, a także iż prawdziwą siłą jest naśladowanie Jezusa. Bojaźń Boża nie powoduje, że człowiek staje się nieśmiały i uległy, ale rodzi odwagę i siłę; poddaje się Panu nie ze strachu, ale poruszony i zdobyty przez Jego miłość. Dar ten jest także ostrzeżeniem: gdy człowiek żyje w złu, wykorzystuje innych, tyranizuje, żyje tylko dla pieniędzy, wówczas dar bojaźni Bożej alarmuje, iż nie można zabrać ze sobą na tamten świat ani pieniędzy, ani próżności, ani władzy, ani dumy. Papież, przywołując przykłady ludzi, którzy nie mają w sobie bojaźni Bożej, zauważa, że należą do nich ci, którzy są „skorumpowani, żyjący z handlu ludźmi, pracy niewolniczej, produkujący broń, by podsycać wojny; handlarze śmierci, producenci śmierci”⁵⁶. Bojaźń Boża pozwala zrozumieć, że wszystko się pewnego dnia skończy i będzie trzeba zdać Bogu sprawę ze swego postępowania.

Należy zauważyć, iż ów dar odgrywa bardzo ważną rolę w życiu rodzinnym i małżeńskim, gdyż dzięki niemu człowiek nie zatrzymuje się w postawie rezygnacji i bierności oraz uzalania się. Jak zauważa papież Franciszek, ożywieni tym darem, stajemy się poruszeni i zdobyci przez miłość Taty, z podziwem i radością dziecka, które dostrzega, że Ojciec mu służy i miłuje je⁵⁷.

Udzielając daru bojaźni – Bóg pozwala człowiekowi przyjąć prawdę, iż tym, co z tego świata człowiek zabierze ze sobą, jest miłość oraz dobro spełnione dla innych. W związku z powyższym ów dar uzdalnia człowieka do tego, aby nie pokładał on swojej nadziei w pieniądzach, dumie, władzy, próżności, które to mogą zniszczyć każde małżeństwo i rodzinę.

Dar bojaźni Bożej to według prymasa Polski arcybiskupa Wojciecha Polaka święty niepokój, który jest Bożym alarmem, przebudzeniem w sytuacji zagrożenia grzechem, który niszczy człowieka. Jednocześnie arcybiskup powołując się na papieża Franciszka podkreśla, że dar bojaźni Bożej jest przeżywaniem relacji do Boga, która jest otwarta, jasna i w której człowiek jest bezpieczny jak dziecko w ramionach ojca – mając poczucie pewności, że tata nie wypuści go ze swoich ramion⁵⁸.

Dar bojaźni udoskonala nadzieję – zauważa o. Reginald Garrigou-Lagrange – „chroniąc nas od zarozumiałości, ale odpowiada także umiar-

⁵⁶ Tamże, s. 48–49.

⁵⁷ Zob. tamże.

⁵⁸ Por. Ryś, *Duch, który umacnia miłość*, s. 170.

kowaniu wspomagając nas w pokusach”⁵⁹. Podobnie pisze Jan Paweł II, zauważając, iż dar bojaźni Bożej „budzi w człowieku głęboki szacunek dla prawa Bożego i płynących zeń zasad postępowania”⁶⁰. Natomiast papież Benedykt XVI – tak samo jak papież Franciszek – podkreśla, że „bojaźń Boża nie oznacza lęku przed Bogiem, ale odczuwanie głębokiego szacunku do Niego, szanowanie Jego woli, która jest prawdziwym zamysłem dla mojego życia i jest drogą, dzięki której życie osobiste i wspólnotowe może być dobre; i dzisiaj, patrząc na wszystkie kryzysy, które trapią świat, widzimy, jak jest ważne, aby każdy respektował tę wolę Boga wpisaną w nasze serca, według której mamy żyć; bojaźń Boża jest zatem pragnieniem czynienia dobra, czynienia prawdy, realizowania woli Bożej”⁶¹.

* * *

Powyższe rozważania skłaniają do wysnucia pewnych wniosków. Otóż podejmowanie przez osoby ochrzczone i bierzmowane refleksji nad rolą darów Ducha Świętego, jaką owe dary spełniają w życiu małżeńskim i rodzinnym, może stanowić bodziec zachęcający do jeszcze większego i bardziej świadomego zaangażowania się owych osób w życie Kościoła i współczesnego świata.

Otwartość na dary Ducha Świętego odgrywa decydującą rolę w procesie uświęcenia małżonków, gdyż: pozwala im na budowanie jedności z Bogiem, głębsze poznanie samych siebie i pogłębienie relacji małżeńskich poprzez patrzenie na siebie oczami Boga. Duch Święty pomaga współmałżonkom zrozumieć to, co się przydarza w życiu, tak jak Bóg to rozumie; pomaga im w wypełnianiu ich zadań rodzicielskich i chrześcijańskiego wychowania, aby nie ulegać egoizmowi oraz własnemu sposobowi widzenia spraw i dobrze doradzać dzieciom.

Dar męstwa, jako jeden z kluczowych darów dla małżeństwa i rodziny, jest potrzebny tym, którzy wychowują dzieci, aby rozwijać ich obowiązek stanu, ojców i matek, którzy dbają o najbliższych, pracują, aby ich utrzymać. Duch Święty przychodzi z darem umiejętności, aby człowiek nie ograniczał się tylko do stworzeń, gdyż nie są one w stanie udzielić odpowiedzi na wszystkie oczekiwania, dlatego dar umiejętności pomaga

⁵⁹ Garrigou-Lagrange, *Trzy okresy życia wewnętrznego*, s. 78.

⁶⁰ *Jestem świadkiem Chrystusa w Kościele*, s. 19.

⁶¹ Por. Benedykt XVI, *Wizyta duszpasterska w archidiecezji mediolańskiej i VII Światowe Spotkanie Rodzin*.

w budowaniu relacji małżeńskich, które nie będą symbiotyczne. Duch Święty przychodzi z pomocą w małżeństwie i rodzinie, aby kierować się uczuciami pobożności, empatią, łagodnością, cierpliwością, opanowaniem oraz umiejętnością dostrzegania, że miłość jest najcenniejszym darem, który otrzymaliśmy od Boga.

Podsumowując, dary Ducha Świętego pomagają w budowaniu zdrowej relacji w małżeństwie, komunikacji opartej na asertywności i empatii oraz w chrześcijańskim wychowaniu dzieci. Dary męstwa i pobożności są podstawą i sednem życia oraz tożsamości chrześcijańskiej rodziny i małżeństwa.

STRESZCZENIE

Celem niniejszego artykułu była próba ukazania roli darów Ducha Świętego w małżeństwie i rodzinie, w świetle katechez papieża Franciszka wygłoszonych podczas audiencji generalnych od 4 kwietnia do 11 czerwca 2014 roku. W analizach zgromadzonego materiału starano się ukazać, że odkrywanie roli darów Ducha Świętego służy budowaniu małżeńskiej i rodzinnej wspólnoty oraz chrześcijańskiemu wychowaniu potomstwa. W artykule została ukazana duszpasterska przenikliwość papieża Franciszka oraz umiejętność mówienia o trudnych zagadnieniach w sposób prosty, zwięzły, przystępny i opisowy.

Słowa kluczowe: Duch Święty, małżeństwo, papież Franciszek, rodzina.

SUMMARY

The purpose of this article was an attempt to show the role of Holy Spirit's gifts in the marriage and in the family, in the light of Pope Francis's catechesis given during general audiences from 4th April to 11th June 2014 on St. Peter's Square. In the analysis of the collected material it was tried to show that discovering the role of the gifts of the Holy Spirit serves to build a marital and family community and to educate the children in a Christian way. The article presents the pastoral acumen of Pope Francis and the ability to use difficult issues in a simple, concise, accessible and descriptive way.

Key words: The Holy Spirit, marriage, Pope Francis, family.

Translated by Marta Żminkowska

BIBLIOGRAFIA

Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris missio*, 1990.

Benedykt XVI, *Wizyta duszpasterska w archidiecezji mediolańskiej i VII Światowe Spotkanie Rodzin (1–3 czerwca 2012 r.). Spotkanie z młodzieżą, która przyjmuje sakrament bierzmowania. Stadion im. Giuseppe Meazzy, San Siro. 2 czerwca*

- 2012 r., https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/speeches/2012/june/documents/hf_ben-xvi_spe_20120602_stadio-meazza.html [4.01.2019].
- Franciszek, pap., *Oczami Boga* (audiencja generalna, 9 IV 2014), *OsRomPol*, 35(2014), nr 5, s. 38–39.
- Franciszek, pap., *Aby rozumieć głębiej* (audiencja generalna, 30 IV 2014), *OsRomPol*, 35(2014), nr 5, s. 42–43.
- Franciszek, pap., *Mama, Matka Boża i chłopiec* (audiencja generalna, 7 V 2014), *OsRomPol*, 35(2014), nr 6, s. 48–49.
- Franciszek, pap., *Dar męstwa* (audiencja generalna, 14 V 2014), *OsRomPol*, 35(2014), nr 6, s. 49–50.
- Franciszek, pap., *Bóg przebacza, świat stworzony nie* (audiencja generalna, 21 V 2014), *OsRomPol*, 35(2014), nr 6, s. 50–51.
- Franciszek, pap., *Kto rozgrzewa nasze serce* (audiencja generalna, 4 VI 2014), *OsRomPol*, 35(2014), nr 7, s. 47–48.
- Franciszek, pap., *Kiedy Bóg zażąda, aby zdać sprawę* (audiencja generalna, 11 VI 2014), *OsRomPol*, 35(2014), nr 7, s. 48–49.
- Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 2002.
- Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2006.
- Blachnicki F., *Ewangelizacja według planu Ad Christum Redemptorem*, Kraków 2015.
- Chmielewski M., *ABC duchowości*, cz. 1–2, Warszawa 2016–2017.
- Chmielewski M., *Vademecum duchowości katolickiej*, Lublin 2004.
- Data E., *O wierze*, Marki 2013.
- Garrigou-Lagrange R., *Trzy okresy życia wewnętrznego wstępem do życia w niebie*, Niepokalanów 2014.
- Jaskóła P., *O Bogu jedynym w Trójcy Osób*, w: *Być chrześcijaninem*, red. M. Rusecki, Lublin 2007, s. 97–114.
- Jestem świadkiem Chrystusa w Kościele*, red. Z. Marek, Kraków 2006.
- Kasper Ł., *Nowy dwuletni program duszpasterski (2017–2019) – „Duch, który umacnia miłość”*, <https://episkopat.pl/nowy-dwuletniego-programu-duszpasterskiego-2017-2019-duch-ktory-umacnia-milosc/> [30.11.2018].
- Rogowski R., *Ewangelia na co dzień*, Wrocław 1995.
- Ryś G., *Duch, który umacnia miłość*, Kraków 2017.
- Szczepanowski A., *Owoce Ducha Świętego w życiu chrześcijanina*, Białystok – Kraków 2010.
- Szymański A., *Sakrament bierzmowania i dary Ducha Świętego*, w: *Udziel nam Panie swojego Ducha*, red. B. Witkowski, Warszawa 2018, s. 55–63.
- Wołyniec W., *Duch Święty i Kościół w pełni objawienia*, Wrocław 2008.
- Zeszyt teologiczno-pastoralny. Program duszpasterski na rok 2018/2019 „W mocy Bożego Ducha”*, red. J. Bartoszek, R. Chromy, K. Piechaczek, Katowice 2018.
- Zieliński J., *Jak się modlić? Porady świętych Karmelu*, Kraków 2009.